

Η καμπάνα του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ της Σύλλης

Πριν από λίγους μήνες ο φίλος της Σύλλης Τούρκος βυζαντινολόγος İker Mete Mimirolu μας πληροφόρησε ότι σε κάποια ανασκαφή που έγινε στη Σύλλη βρέθηκε θαμμένη μέσα στο χώμα μια μεγάλη καμπάνα. Προφανώς η καμπάνα αυτή θα πρέπει να ανήκε στον « μέγιστο και περικαλλή » ναό του Αρχαγγέλου (ή Αρχιστρατήγου) Μιχαήλ ή ναό της Αγίας Ελένης, όπως εσφαλμένα τον αποκαλούν σήμερα οι Τούρκοι. Την καμπάνα αυτή είναι βέβαιο ότι θα την είχαν θάψει στα έγκατα της γη οι Έλληνες, όταν εγκατέλειψαν την πατρίδα τους ως ανταλλάξιμοι το 1924 για να καταφύγουν, ανέστιοι και πένητες, στους κόλπους της πέραν του Αιγαίου μητέρας – πατρίδας τους, (που τους συμπεριφέρθηκε μάλλον σαν μητριά...).

Γνωρίζουμε ότι φεύγοντας και άλλα ιερά αντικείμενα είχαν θάψει μέσα στη γενέθλια γη, όπως π.χ. κάτω από την Αγία Τράπεζα ή αλλού, σε μέρη που μόνο αυτοί ήξεραν, και τούτο για να μην πέσουν σε βέβηλα χέρια ασεβών ετεροθρήσκων. Ίσως μάλιστα και επειδή διατηρούσαν την ελπίδα ότι κάποτε θα επέστρεφαν στη Σύλλη και θα τα έφερναν πάλι στο φως της ημέρας.

Η ανακάλυψη αυτής της καμπάνας μας θυμίζει ότι σύμφωνα με τις αναμνήσεις των Συλλαίων ο ήχος των κωδωνοκρουσιών της « μεγάλης γκλησιάς » συγκινούσε τους χριστιανούς της πατρίδας τους και γαλβάνιζε την πίστη στη θρησκεία τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο τελευταίος δήμαρχος της Σύλλης Ιωάννης Χριστοφορίδης σε αναφορά του με ημερομηνία 17 - 5 - 1924 προς τον Δημ. Οικιάδη, Έλληνα πληρεξούσιο στην 8^η Υποεπιτροπή Ανταλλαγής Πληθυσμών, γράφει τα εξής :

«... Μεταξύ άλλων σώζονται και δύο εκ των πέντε κωδώνων ρωσικών, ιστορικής αξίας και σπανίας μουσικής συμφωνίας, ούστινας προτίθεται να μεταφέρω ως γλυκείαν ανάμνησιν ζώσαν του 16 αιώνων βίου έχοντος καθεδρικού ναού μας...».¹

Ο Ιωάννης Χριστοφορίδης όμως φαίνεται ότι δεν κατάφερε να μεταφέρει τις καμπάνες, και ίσως μια από αυτές να είναι αυτή που ανακαλύφθηκε εσχάτως. Οι ανταλλάξιμοι ελληνορθόδοξοι της Σύλλης αναχώρησαν για την Ελλάδα και το κωδωνοστάσιο της εκκλησίας απέμεινε ορφανό και βουβό, μέχρι που κατεδαφίστηκε και αυτό από τους *μουατζήρηδες*, τους μουσουλμάνους ανταλλάξιμους που ήρθαν από τη Μακεδονία και εγκαταστάθηκαν στη Σύλλη. Μία και μοναδική φωτογραφία διασώθηκε στην οποία φαίνεται το κωδωνοστάσιο αυτό, που αποτέλεσε όμως θύμα της κατεδαφιστικής μανίας των *μουατζήρηδων*. Από τη μανία αυτή μόλις και μετά βίας γλίτωσε ο ναός του Αρχαγγέλου Μιχαήλ μαζί με ελάχιστα, δυστυχώς, σπίτια των πάλαι ποτέ ακμασάντων Ελλήνων της Σύλλης.

Η *γλυκεία ανάμνησις* του ήχου των κωδωνοκρουσιών του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, του αποκληθέντος από τον Ιω. Χριστοφορίδη *καθεδρικού ναού* της Σύλλης, μας κινεί το ενδιαφέρον να εξετάσουμε το επιτρεπτόν ή όχι της καμπάνας και των κωδωνοκρουσιών στις χριστιανικές εκκλησίες κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας. Είναι γνωστό πως η χρήση της καμπάνας στους ναούς προϋπήρχε ήδη από την ελληνική και τη ρωμαϊκή αρχαιότητα. Το όνομά της όμως πρέπει να είναι λατινογενές, επειδή ο καλύτερος και πλέον λαμπρός ήχος της επιτυγχανόταν όταν οι κατασκευαστές της χρησιμοποιούσαν χαλκό από την ιταλική Καμπανία.

¹ Το έγγραφο αυτό είναι κατατεθειμένο στο Ιστορικό Αρχείο του Κέντρου Καρπαδοκικών Μελετών Νέας Καρβάλης, αρ. κωδ. 434.

Όταν ο Μωάμεθ ο Β΄ ο Πορθητής άλωσε την Πόλη, παραχώρησε τα γνωστά προνόμια στο *μιλλέτ* (έθνος) των Ελλήνων, απαγόρευσε όμως τη χρήση της καμπάνας στις εκκλησίες τους. « *Τας εκκλησίας των να τας έχουν και να τας ψάλλουν, μόνον καμπάνας και σημαντήρια να μηδέν κτυπούν* ». ² Τούτο « *δια να μη τaráσσει ο ήχος τους τις ψυχές των μουσουλμάνων* » και επειδή « *ο κώδων είναι το μυστικόν όπλον του διαβόλου* ». Οι καμπάνες των εκκλησιών αναχωνεύθηκαν και το μέταλλό τους χρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή τουρκικών τηλεβόλων.

Η απαγόρευση αυτή, που αφορούσε όχι μόνο τους ορθόδοξους αλλά και όλους γενικά τους χριστιανούς, είχε ήδη καθιερωθεί από το έτος 637, όταν ο χαλίφης Ομάρ ο Β΄ κατέκτησε την Ιερουσαλήμ. Στον *αχτιναμέ* (διάταγμα με προνομιακούς ορισμούς) που εξέδωσε ο Ομάρ παραχώρησε κάποια προνόμια στους χριστιανούς που είχε υποτάξει προκειμένου να τελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα, παράλληλα όμως, μεταξύ των άλλων, απαγόρευσε ρητώς στους χριστιανούς της Παλαιστίνης « *να καλούν το λαό στις προσευχές με κωδωνοκρουσίες* ». ³ Τους υποχρέωσε επίσης να κατεβάσουν τους σταυρούς από τις εκκλησίες, να διαφέρει η ενδυμασία τους από αυτή των μουσουλμάνων, τα σπίτια τους να μην είναι ωραιότερα από τα σπίτια των μωαμεθανών κ.λ.π. Τις απαγορεύσεις αυτές επανέφερε και ο Σαλαντίν όταν στα τέλη του 12^{ου} αιώνας ανακατέλαβε τους Αγίους Τόπους από τους σταυροφόρους.

Η απαγόρευση των κωδωνοκρουσιών τηρήθηκε αυστηρά στα χρόνια της τουρκοκρατίας, και οι ραγιάδες θα τον είχαν ξεχάσει, με μοναδική εξαίρεση τους μοναχούς του Αγίου Όρους, που είχε επιτύχει, μεταξύ των άλλων, το προνόμιο αυτό με *αχτιναμέ* του σουλτάνου

² Λάμπρος Σπ. *Νέος Ελληνομνημόνων*, τομ. Ε΄, 1908, σελ. 67.

³ Ο *αχτιναμέ* αυτός (ή ίσως κάποιο αντίγραφό του) κατά ένα περίεργο και δυσεξηγήτο τρόπο φαίνεται ότι φυλασσόταν στο ναό του Αρχαγγέλου Μιχαήλ της Σύλλης, μέχρι που στα 1902 « κάποιος κακός επίτροπος » τον πούλησε λάθρα σε κάποιο συλλέκτη. βλ. Σαλκιτζόγλου Τ., *Η Σύλλη του Ικονίου.*, εκδ. ΙΜΕ, 2005, σελ. 32.

Ορχάν Γαζή όταν ακόμα οι Τούρκοι είχαν πρωτεύουσά τους την Προύσα. Το προνόμιο αυτό ανανεώθηκε και από τον σουλτάνο Μουράτ τον Β΄, πατέρα του Πορθητή, αλλά και από τον ίδιο τον Μωάμεθ τον Β΄. Αργότερα όμως άρχισαν να σημειώνονται κάποιες εξαιρέσεις από τον κανόνα της απαγόρευσης των κωδωνοκρουσιών των χριστιανικών ναών. Έτσι οι καμπάνες ηχούσαν στις περιοχές των Ιωαννίνων, στα Ζαγοροχώρια, πράγμα όμως που έπαυσε να ισχύει μετά την αποτυχία της επανάστασης του Διονυσίου του Σκυλόσοφου το έτος 1672. Οι κωδωνοκρουσίες επετράπησαν επίσης σε μερικά νησιά του Αιγαίου (Σύρο, Τήνο, Νάξο, Πάρο και Κίμωλο) κυρίως όμως στη Χίο όπου τα Μαστιχοχώρια και η Νέα Μονή απολάμβαναν ειδική μεταχείριση. Τα προνόμια αυτά συνετέλεσαν ώστε στα 1669 ο περιηγητής Robert de Dreux να αποκαλέσει τη Χίο την πλέον χριστιανική περιοχή της Τουρκίας.

Στις υπόλοιπες τουρκοκρατούμενες περιοχές η *κωδωνοαπαγόρευση* ίσχυε απαρεγκλίτως τουλάχιστον μέχρι τη Συνθήκη των Παρισίων του 1856, που τερμάτισε τον Κριμαϊκό Πόλεμο. Έκτοτε επετράπη η τοποθέτηση κωδώνων και η ανέγερση κωδωνοστασίων στις χριστιανικές εκκλησίες. Τότε πρέπει να ανηγέρθη και το κωδωνοστάσιο της Σύλλης, φωτογραφία του οποίου διασώζεται μέχρι σήμερα. Τότε πρέπει να ήρθαν από τη Ρωσία και οι πέντε καμπάνες που τοποθετήθηκαν εκεί, ο ήχος των οποίων συγκινούσε τους Συλλαίους και για τις οποίες κάνει λόγο ο τελευταίος δήμαρχος της Σύλλης στην αναφορά του προς την Υποεπιτροπή Ανταλλαγής Πληθυσμών.

Η είδηση της ανακάλυψης αυτής της καμπάνας μέσα στο έδαφος της σημερινής Σύλλης θα κινητοποιούσε τη συγκίνηση και τις αναμνήσεις των Ελλήνων κατοίκων της, αν είχαν καταφέρει να βρίσκονται στη ζωή μέχρι τώρα. Ο ήχος της θα ξαναρχόταν στη μνήμη τους μαζί με διάφορα συναισθήματα που θα ανάβλυζαν από την καρδιά τους.

Ίσως όμως τα παιδιά και τα εγγόνια των εκπατρισθέντων Συλλαίων να νιώσουν και αυτά κάποιους παλμούς από τη συγκίνηση που θα ένιωθαν οι πρόσφυγες πρόγονοί τους.....

Οκτώβριος 2015

Τάκης Α. Σαλκιτζόγλου